

Neolitiska lerfigurer från Åland.

(Ett förelöpande meddelande).

De undersökningar, som särskilda somrar sedan år 1905, då, tack vare torparen Karl Johan Karlssons från Jettböle vakenhet, Ålands första stenåldersboplatz invid sandtaget å Jettböle kapellansbol i Jomala socken upptäcktes, företagits både här och på de kort därefter påträffade stenåldersboplatserna i Långbärgsöda, Tengsöda och Nääs byar i Saltvik socken, ha frambragt ett omfattande och rikt material, som, tvärt emot den äldre¹ uppfattningen om Ålands obeboelighet under stenåldern på grund af dess förmodade ringa höjd öfver dåvarande hafsyta och afsaknaden af fynd, nu med ens för oss framställer bilden af en på Åland redan under denna aflägsna tid ganska utvecklad och intensiv kultur.²

Då den allsidiga vetenskapliga bearbetningen af dessa till mängd och mångsidighet öfverraskande fynd ännu fordrar en längre tid, meddelas här i förväg några afbildningar jämte beskrifning af en liten grupp föremål, måhända den intressantaste bland dessa kulturrester: de på Jettböle stenåldersboplatz inom det nedre boplatzområdet uppgrädda *små människoliknande lerfigurer*.

Skyddad mot hafsvindarna från S—SO af ett ganska högt bärg med branta stup (Pl. I: 1—2) ligger Jettböle stenåldersboplatz på den svagt mot N sluttande sandmark, som vidtager vid bärgets fot (Pl. II: 1—2). Under yngre stenåldern, då den postglaciala landhöjningen fortskridit 45,5 % af hela sitt belopp, hade platsen

¹ Atlas öfver Finland. 1899. Text till kartbladet N:o 31: Alfred Hackman, Förhistoriska fynd, s. 9.

² Jmfr. Julius Ailio: Die Steinzeitlichen Wohnplatzfunde in Finland. Helsingfors 1909. Teil. II, N:o 56, 189, 190, där utförligare öfversigter öfver de nyupptäckta åländska stenåldersboplatserna meddelats.

redan höjt sig så mycket ofvan hafsytan, att här på sandstranden erbjöds den pråktigaste uppehållsort för en af jagt och fiske lefvande befolkning. Stället utgjorde då O-stranden af en från N från en större hafsfjärd (nu Jomala slätten) mot S inskjutande smal vik. Midt öfver på den forna vikens andra strand gaf ett annat bärg, Jomala Kasbärg, skydd mot NW.¹

På Jettböle boplatsen har genom de åren 1905, 1906, 1908 och 1911 värkställda undersökningarna fastställts tvänne bosättningsområden på olika nivåer och med delvis till form och ornering olika artefakter.

Det öfre, tillika gifvetvis det äldsta, har naturligtvis på grund af de redan nämnda höjdförhållandena öfver dåvarande vattenyta legat närmast intill bärget och följt dess sida. Sålunda påträffas fynd, ehuru visserligen glest, redan längst i SW på den smala strandremsan emellan bärget och det några meter nedanför belägna (Pl. I: 2 af skogskanten markerade) »terrassfallet»², den gamla stranden. Den egentliga boningsplatsen har emellertid vidtagit några tiotal meter längre åt NO, där en bredare strand skänkt större utrymme och lockat till längre vistelse (Pl. I: 1 kring gräfningsstället och Pl. II: 1 i sandtäktens NO-del), hvilket äfven framgår af de här gjorda fynden. På detta ställe har nämligen, särskildt vid den senaste undersökningen år 1911, blottats bostadsgropar med rektangulära eldstäder samt vid framgräfvandet af groparna afskrädeslager af ända till c. 1 m. djup, innehållande massor af lerkruksbitar, fisk-, däggdjurs- och fågelben, redskap, otroliga mängder stenskräfvor samt slutligen kringspridda bland de andra benen människoben, hvilka icke härröra från grafvar, utan torde att döma af fyndomständigheterna utgöra måltidsrester och måhända vara bevis för då existerande kannibalism. Dessutom har åtminstone en i boplatsens afskrädeslager nedgräfd graf här anträffats. Denna lokal har således varit talrikt och en ganska lång tid bebodd.

Längre fram åt samma håll förbi bärget och ONO om det samma vid W-kanten af landsvägen hittades på den här omgifvande moränmarken äfven ansenliga afskrädeslager härrörande från en liknande bostadsgrop.

¹ Fennia. Bd. 28, N:o 3. H. Hausen, De gamla strandbildningarna på Åland och deras förhållande till stenåldersboplatserna, s. 24, 43 f.

² Fennia. Bd. 28, N:o 3. H. Hausen, a. a.

På nu nämnda lokaliteter är boplatskulturens öfre gräns ungf. densamma, c. 37,5 à 39 m. öfver nuvarande hafsytan. Högre uppåt moränmarken ha tillsvidare inga stenåldersfynd hittats och torde ej heller hittas. Ty under den fortgående landhöjningen har stenåldersfolket dragit sig nedåt sluttningarna i den mån sjön, från hvilken man erhöll sin hufvudsakliga näring, vek tillbaka. Spår af eventuella yngre bosättningsskeden böra således sökas på en lägre nivå.

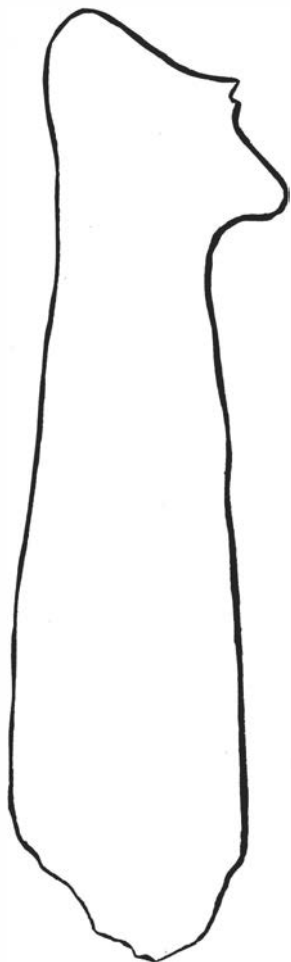
På sluttningen (å Pl. II: 1—2 N—NO om sandtågten inom enbusk-området) närmast nedanför det nyss beskrifna högre belägna området har man tillsvidare funnit endast ett mindre antal fynd. Men längst ned i NO (å Pl. II: 2 kring telefonstolpen emellan landsvägen och skogsbrynet samt härifrån ett stycke framåt) på gränsen emellan sandmarken och vattensjuk ängs-(löfskogs-)mark, som måhända utgjort den gamla vikbotten, ha däremot rika fyndställen uppdagats.

Dessa bilda det nedre bosättningsområdet. Fynden, som här möta några cm. under torfven på 35 m. höjd öfver hafvet, utgöras liksom å öfre området af särskilda redskap, massor af lerkruksbitar och stenskärfvor samt af ben, ehuru i mindre grad än på förutnämnda ställen, hvarjämte de märkliga lerfigurerna påträffats just här.

Spridda bland de öfriga kulturresterna tillvaratogos nämligen flere tiotal fragment af föremål, tillverkade och brända af mer eller mindre oblandad lera i motsats till den med sand, krossad fältspat och muskovit samt krossade snäckskal uppblandade för lerkärl afsedda massan samt på annat sätt ornerade än lerkruksbitarna, hvilka de sålunda ej kunde tillhöra. Då vidare ett par föremål med tydligt återgifna människohufvuden upptäcktes, ställes de öfriga fragmenten i samband med dessa. Alt i alt äga vi nu härifrån ett hundratal fragment, hvilka härröra från åtminstone 60 st. olika sådana små människor eller människoliknande varelser föreställande figurer eller statyetter.

Af de bäst bibehållna uppräknas och beskrifvas här med utslutande af särskilda å afbildningarna Pl. III—VII: 1—16 skönjbara detaljer följande figurer:

Manlig figur, sammanfogad af tvänne fragment. (S. H. M.

Afb. 1 c. Profil af afb. 1 a, 1 b,
å Pl. III—IV. Jettböle. $\frac{1}{1}$.

sida trenne likaledes parallella, något bredare och tydligare fåror, af hvilka den i midten är längst och når ett stycke upp på det

N:o 5180: 57, 90).¹ Afb. 1 a, 1 b å Pl. III—IV och 1 c. Lermassan obetydligt sandblandad, fast konsistens, rödbränd. — Näspetsen afslagen. Hår och skägg betecknade genom punkterade streck. Bålen tjockast vid midten: 3 cm., afsmalnar mot de afrundade sidorna, som äro endast ungf. 0,7 cm. tjocka. Härigenom blir bålennågot ansväld, i högre grad på ryggen synnerligast nedåt sätet än på framsidan, där figuren värkar tämmeligen platt. På fram- och baksidan löper i bålens midtlinje och hela längdriktning en litet mera än 1 cm. bred fåra, begynnande framtill på halsen under den starkt framhäfta hakan och baktill nedanför hjässan. Vid högra framsidans kant nederst ses, huru kroppens yttre linje böjes inåt, hvarpå den troligen skarpt svängt nedåt och småningom afsmalnande slutat i ett enda bäge benen gemensamt omfattande fotstycke, som närmast torde liknat t. ex. foten å Pl. VII: 15 a och afb. 15 b. — Uppe vid bakhufvudets öfre kant må läggas märke till det 0,4 cm. djupa inåt afsmalnande hålet, som vid mynningen håller 0,2 cm. — På ryggen finnas, ungf. 1 à 1,5 cm. från kanterna, vid figurens vänstra sida strax nedanför ornamentet tvänne parallella 0,1 cm. breda svagt fördjupade fåror (icke framträdande å bilden Pl. IV: 1 b) och vid dess högra

¹ S. H. M. jämte N:o inom parentes är nummern i accessionskatalogen å Statens Historiska Museum i Helsingfors.

De under N:o 4782, N:o 4789 och N:o 5180 katalogiserade föremålen tillhöra särskilda kollektioner åländska stenåldersfynd, som inlösts till Antellska samlingarna.

öfre ornamentet. Måhända afses här ett framställande af de längs kroppen hängande armarna såsom t. ex. å bärnstensfigurerna från Preussen (afb. 17).¹

Hufvud. (S. H. M. N:o 4782: 471). Afb. 2 a, 2 b å Pl. V. Af brunbränd porös lermassa. — Hår och skägg angifna såsom å föreg. figur. Vid bakhufvudets öfre kant fyra små hål.

Afb. 17. Bärnstensfigur från Ost-Preussen (efter Klebs). $\frac{1}{2}$.

Afb. 3 b. Profil af afb. 3 a å Pl. V. Jettböle. $\frac{1}{1}$.

Bålen af kvinnofigur. (S. H. M. N:o 5180: 237). Afb. 3 a å Pl. V och 3 b. Af brunbränd porös lermassa. — På ryggen och framsidan löper i midtlinjen och längdriktningen en grund ungf. 1 cm. bred fåra (jmf. afb. 1 a, 1 b å Pl. III—IV och 1 c). Kroppen är tjockare på midten och något mera ansväld på ryggen än på framsidan. Ryggen dekorerad med fina parallella i längdriktningen gående repor (jmf. likadana å fotstycket Pl. V: 4 b). Å framsidan löpa parallella punkterade streckknippen från axlarna och halsen ned på bröstet. Vid kanten af figurens vänstra framsida börjar ett

¹ Richard Klebs: Der Bernsteinschmuck der Steinzeit etc. (Beiträge zur Naturkunde Preussens. 5). Tafel IX.

bandartadt ornament, som i båge går nedåt och sedan svänger tvärs öfver den i midtlinjen dragna fåran. Nederst vid vänster framsida synes ett triangulärt hål, som mynnar ut på ryggen; vid höger sida på samma höjd ett dylikt invid brottstället. På bägge sidor af framsidans midtfåra nederst utgår snedt utåt från den samma tvänne fina repor. Brösten ha blifvit påfästa efter utmodelleringen af bälén.

Fotstykke. (S. H. M. N:o 5180: 487). Afb. 4 a, 4 b å Pl. V. Af fast brunbränd lermassa. — Profilen af samma karaktär som den å afb. 15 b.

Manlig figur, hufvudet och bälens öfre del (S. H. M. N:o 5180: 168). Afb. 5 a, 5 b å Pl. VI. Af brunbränd, obetydligt sandblandad, fast lermassa. — Ansigtet skadadt. I kroppens midtlinje och längdriktning på framsidan en upphöjd ås, på den något ansvälda ryggen en fåra (jmf. t. ex. figuren å Pl. IV: 1 b.)

Manlig figur, vänstra axelpartiet jämte halsen. (S. H. M. N:o 5180: 53). Afb. 6 å Pl. VI. Af brunbränd porös lermassa. — Ryggen ornerad med ett på flere parallella i längdriktningen gående fina repor lagdt rutmönster såsom å figuren i afb. 5 b å Pl. VI.

Kvinnofigur, högra axelpartiet med bälén ända till midtlinjen jämte en del af högra bröstet. (S. H. M. N:o 5180: 67). Afb. 7 a, 7 b å Pl. VI. Af brunbränd svagt porös lermassa. — Framsidans egendomliga ornering framgår af Pl. VI: 7 a. På baksidan (Pl. VI: 7 b) synes den å dessa figurer ofta iakttagna fåran i midtlinjen.

Hufvud. (S. H. M. N:o 4782: 355). Afb. 8 å Pl. VII. Af brunbränd porös lermassa. — Ansigtet skadadt. Kan att döma af lermassan höra till kvinnofiguren å Pl. V: 3a.

Hufvud, högra hälften (S. H. M. N:o 4782: 330). Afb. 9 å Pl. VII. Af brunbränd fast lermassa. — Näsa och haka skarpt framträdande. Munnen tydligt markerad.

Hufvud, skadadt. (S. H. M. N:o 4789). Afb. 10 å Pl. VII. Af svartbränd fast lermassa. — Näsa och haka framträdande. Mun och näsborrar tydligt markerade.

Hufvud, skadadt. (S. H. M. N:o 5180: 556). Afb. 11 å Pl. VII. Af brunbränd, fast, något sandblandad lermassa. — Näsan långt framskjutande. På bägge kinderna fina repor. Näsborrarna tydligt markerade. Osäkert huruvida här afbildats en människa.

Hufvud jämte bälens öfversta del. (S. H. M. N:o 5180: 367).

Afb. 12 å Pl. VII. Af brunbränd, fast, något sandblandad lermassa. — Tvifvelaktigt, huruvida föremålet återgifver människa. Från det klotformiga hufvudet utgår en bred och trubbig nos, hvarföre figuren snarast liknar en säl. Från axlarna löpa punkterade streck till bälens midtlinje.

Hufvud jämte del af den starkt skadade bålen. (S. H. M. N:o 4782: 356. Afb. 13 å Pl. VII. Af brunbränd fast lermassa. — Näsan skarpt framträdande.

Fragment af *bälens midtparti*. (S. H. M. N:o 4782: 429). Afb. 14 a, 14 b å Pl. VII. Af brunbränd fast lermassa. — Orneringen på fram- (afb. 14 a) och baksidan (afb. 14 b) utgöres af punkterade streck.

Fotstycke. (S. H. M. N:o 4782: 451). Afb. 15 a å Pl. VII och 15 b. Af rödbränd fast lermassa. — Kunde att döma bl. a. af ornamentet på framsidan tillhöra figuren i afb. 1 a, 1 b å Pl. III—IV och 1 c.

Fotstycke. (S. H. M. N:o 4782: 328). Afb. 16 å Pl. VII. Af rödbrun bränd mycket porös lermassa. — På den nu afbildade baksidan ett rutornament.

Afb. 15 b. Profil af afb. 15 a å Pl. VII. Jettböle. 1/1.

Såsom ofvan redan framhållits vid beskrifningen af figurerna å Pl. III—IV: 1 a, 1 b och Pl. V: 2 a, 2 b, synes man vid modelleringen städse betecknat hår och skägg genom punkterade streck. Håret faller oftast ända ned till näsroten, ja ut på näsan, omsluter ibland på pannan en icke hårbetäckt rutformig fläck t. ex. å figurerna Pl. V: 2 a och Pl. VI: 5 a, kan dock äfven hänga ned öfver sagda fläck t. ex. på figuren Pl. III: 1 a samt delvis täcka kinderna Pl. V: 2 a. Skägget pryder oftast endast hakan, lämnande öfre läppen och kinderna bara. Figuren på Pl. VII: 9 är dock skäggbeprydd upp till hårfästet vid tinningarna. Däremot sakna figurerna å Pl. VII: 11 och 12 alla antydningar om hår och skägg, hvilket blott bestyrker antagandet att de ej vore människoafbildningar.

Uttydningen af de många varierande ornamenten å figurernas kroppar är ej lika lätt gifven. Måhända föreställa de tatuering eller sannolikare drägens olika mönster. En mantel eller dylikt

tyckas de manliga figurerna Pl. IV: 1b och Pl. VI: 5b bära på ryggen. De uppe vid öfre kanten af bakhufvudet å figurerna Pl. IV: 1b och Pl. V: 2b iakttagna små groparna, hvilka äfven anträffas å samma ställe hos några af de här icke afbildade lerfigurerna, ha möjligen tjänat dekorativa ändamål. Kanske man vid vissa tillfällen utpyntat dessa miniatyr-statyetter med granna hårprydnader: fjädrar eller sådant.

För de bägge triangulära hålen på nedre delen af bålen hos kvinnofiguren Pl. V: 3a fås måhända analogier från de Preussiska bärnstensfigurerna, hvilka liksom afb. 17 i flere fall äro försedda med ett eller tvänne visserligen runda hål vid figurens sida.¹

Bland de nu behandlade lerfigurerna anförde vi tvänne å Pl. VII: 11 och 12, hvilkas människolikhet dock kunde vara tvifvelaktig. De förestälde sannolikare något djur och i så fall naturligtvis ett ur stenåldersfolkets fauna. Tyvärr känna vi ej ännu den åländska stenåldersfaunan, emedan det rika benmaterialet från Jettböle tillsvidare ej blifvit bestämdt. Dock veta vi att sälen representeras af dessa benrester och det var äfven säl, som figuren Pl. VII: 12 möjligen ansågs återgifva. Men utom dessa tvänne osäkra ha vi åtminstone en säker djurfigur från Jettböle, funnen med »lergubbarna». Det är ett tydligt älg-hufvud af brunsvart porös lermassa (S. H. M. N:o 5180: 598) starkt påminnande om det vid Åloppe² (Upland, Sverige) funna ehuru obetydligt mindre än detta. — Dessutom förekommer bland fynden ett litet brunsvart skadadt lerbemål (S. H. M. N:o 5180: 597) närmast liknande bakre delen af en älg, samt ett annat rödgult äfvenledes fragmentariskt stycke, föreställande ett djurhufvud och liknande det hos Klebs a. a. Tafel. VIII fig. 21 afbildade.

Den tillsvidare undersökta delen af nedre bosättningsområdet, där utom alt öfrigt äfven lerfigurerna uppgräfdes, utgöres af en sammanhängande areal af c. 90 m², indelad i rutor. Nästan likformigt fördelade öfver detta område funnos lerfigurerna, dels i öfversta skiktet strax under torfven dels i det nedersta djupast

¹ Klebs, a. a. Tafel IX.

² Fornvännen, 1906. Oscar Almgren, Uppländska stenåldersboplatser, s. 113, fig. 44.

ned mot den orörda jorden. Med de andra fynden är förhållandet ungefär detsamma. Särskildt talrikt förekommo dock lerkruksbitar och redskap: några yxor, mäjslar, en pilspets m. m., å W-delen af det undersökta stället, där trenne invid hvarandra liggande gropar af c. 1,2 m. genomskärning voro mycket fyndrika samt fyllda med en sotsvart och fet kulturjord (Pl. VIII, där groparna synas nederst i förgrunden, den midtersta med måttbandet. Ur denna grop hittades bl. a. fotstycket Pl. V: 4 a, 4 b i nedersta skiktet, 86 cm. under torfvens yta). — Groparna, hvars botten mot orörd jord låg ungf. 90 cm. under torfven och 34,4 m. öfver den nuvarande hafsytan, voro till sin nedre del omgifna af orörd mark. Hvertill de begagnats, såsom afskrädeställen eller för annat ändamål, är outredt. Bostadsgropar voro de dock i ingen händelse, därtill voro de bl. a. för små. På den öfriga delen af fyndplatsen voro kulturlagren af vanlig mäktighet, slutande ungf. 40—60 cm. under torfvens yta.

De åländska lerfigurerna, hvilka återgifva människoliknande varelser, äro tillsvidare de enda i sitt slag från de nordiska länderna. Från det närmast liggande boplatssområdet i östra Sverige: Uppland—Östergötland, med hvilket, såsom vi skola finna, Åland haft starka förbindelser under stenåldern, känner man inga människoliknande skulpturer, men väl djurfigurer (jmf. Åloppe älgarna¹, Alunda älgbilden². O-ut i Finland har man endast tvänne: bålen af en lerfigur från Pihtipudas³ (på gränsen emellan Norra Tavastland och Syd-Österbotten) samt bärnstensansigtet från Sakkola (Vuoksen-dalen, Karelen)⁴. Längre O-ut i nordvästra Ryssland äro sådana okända. — Men gå vi från Åland i stället S-ut, skola vi genast möta beröringspunkter. Från en stenåldersboplat å Gullrum, Gotland⁵ ha vi då först att anteckna den bekanta benkammen, prydd med ett djurhufvud och ett människoansigte.

¹ Fornvännen 1907: Oscar Almgren, Nordiska stenåldersskulpturer.

² Upplands Fornminnesförenings tidskrift XXVII (1911): Oscar Almgren, Älgbilden från Alunda.

³ Ailio, a. a., I: s. 95, not 5.

⁴ Atlas öfver Finland, 1910. Text till kartbladet N:o 49: Julius Ailio, Stenåldersfynd, s. 28. Äfven afbildadt af Almgren i Nordiska stenåldersskulpturer, fig. N:o 14.

⁵ Fornvännen 1907: Almgren, a. a.

terna gemensamt omfattande fotstycke. Exempel på de förra gifva för Butmirs vidkommande afb. 18—20, på det senare afb. 20. Dessutom ha vi från Långbärsgöda Åland, ett här

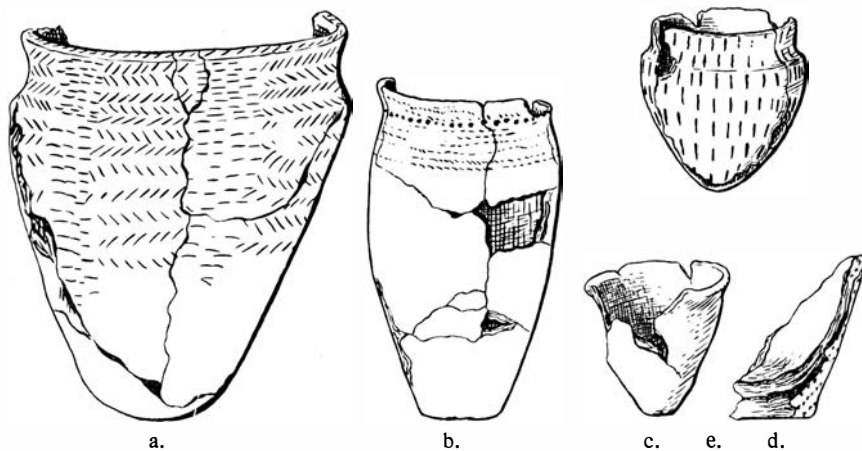
18.

20.

19.

Afb. 18—20. Butmir (enligt Hoernes, Urgeschichte der b. Kunst). $\frac{2}{3}$ s.

icke publicerad fragment af en kvinnofigur, som förete samma dekorationssätt kring bröstet som afb. 18 från Butmir. För de

a.

b.

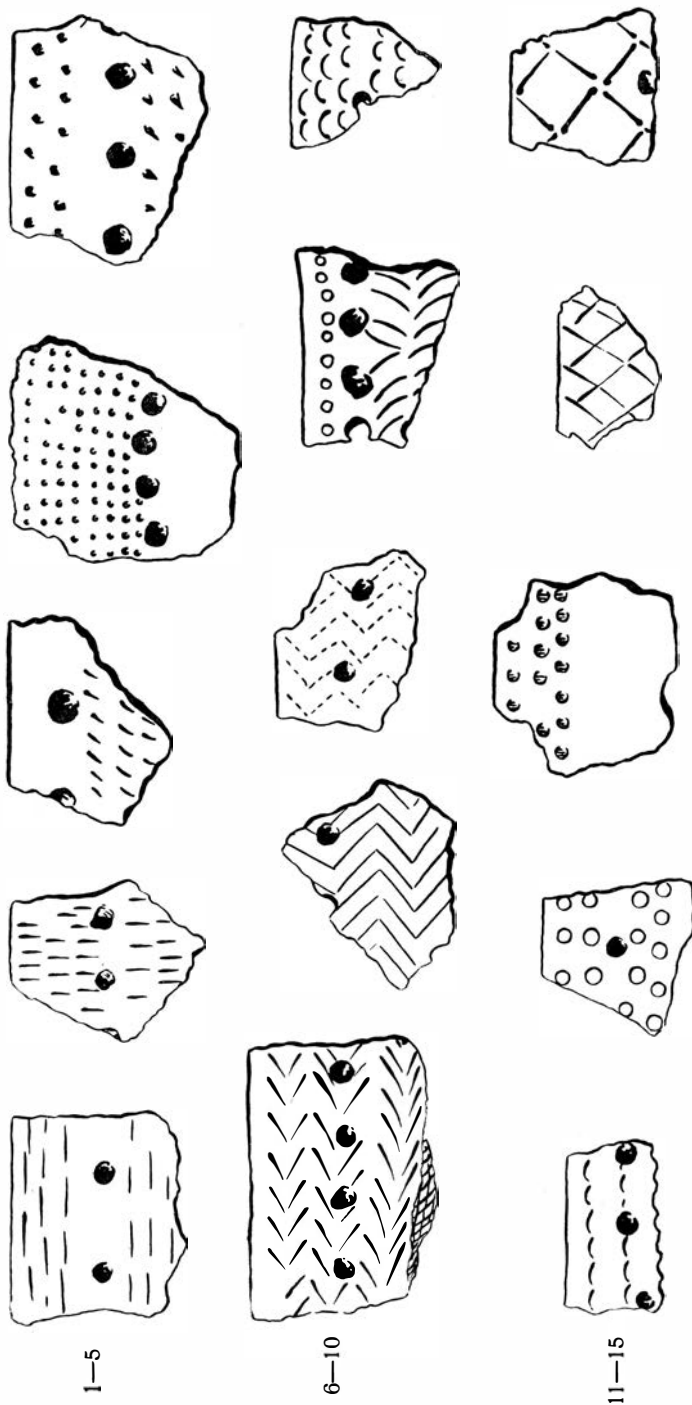
c.

e.

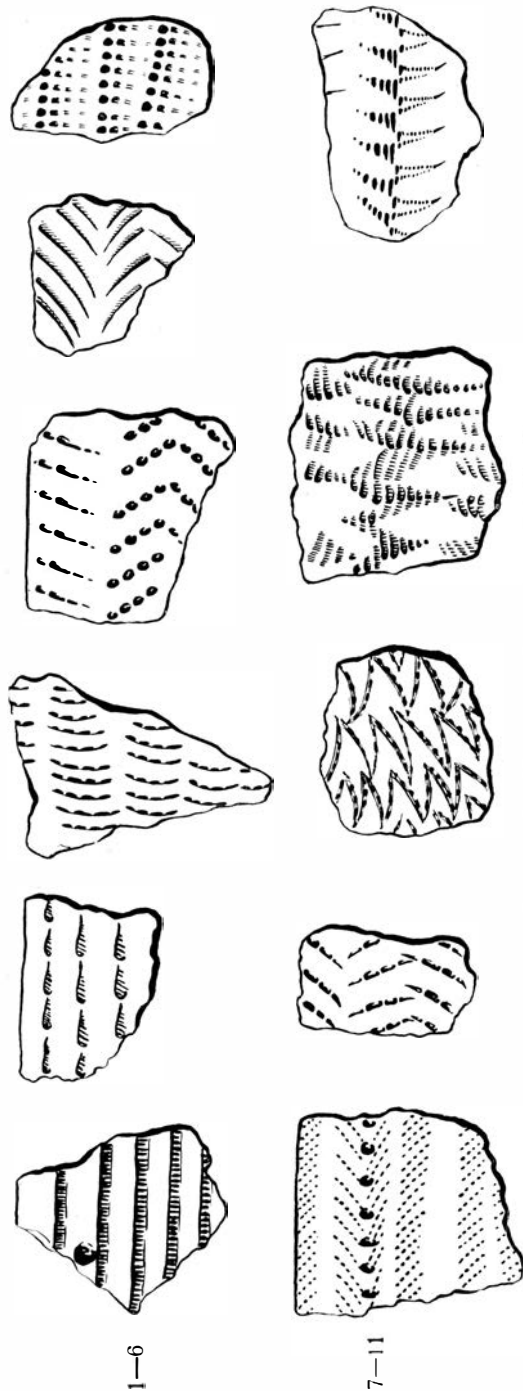
d.

Afb. 21. Jettböle och Långbärsgöda. $\frac{1}{4}$.

platta ansigtena å figurerna Pl. III: 1a och Pl. VII: 13 från Åland finnas äfven ungefärlig motsvarighet bland Butmir-figurerna samt ännu mera bland fynd från thrakiska grafhögar. Det är isynnerhet en i dessa funnen sittande figur (afbildad i Hoer-

Afb. 22. Jettböle. Öfre bosättningsområdet. $\frac{1}{2}$.

Afb. 23. Jettböle. Nedre bosättningsområdet. $\frac{1}{2}$.

nes, Urgeschichte, Tafel III, fig. 1—3), som företer en slående likhet, hvad hufvudets form beträffar, med Jettböle-figuren å Pl. III: 1a—IV: 1b. Den förra har dessutom märkligt nog uppe vid kanten af bakhufvudet ett hål lika det å den åländska.

Hvad lerfigurernas användning beträffar, så råder väl knappast mera än en mening därom. De ha tjänat vissa kult-ändamål, varit idoler; de ha såsom representanter för starka från orienten utgånga kulturströmningar vandrat in öfver Europa och slutligen nått ända upp till Norden. Att ingå i närmare utredning af därmed sammanhängande spörsmål, intressanta nog i och för sig, ligger emellertid utom gränserna för detta meddelande.

Hvilken del af yngre stenåldern tillhöra nu dessa fynd?

I det föregående påpekades redan förekomsten af tvänne olika bosättningsområden på Jettböle stenåldersboplatz. Det öfre karaktäriseras af de där upphittade spetsnackade yxorna med oval genomskärning, af lerkärl med äggformigt oval botten (afb. 21: a, e) samt med en enklare ornamentik, som, hvad dekora-tions-sättet beträffar, har att uppvisa prof på en vertikal anordning, sådan, som tillhör de stora stengrafvarnas tid (afb. 21: a). På grund häraf får man förlägga början af den åländska stenålders-kulturen till slutet af döstiden (Montelii period II) eller början af gånggriftstiden (Montelii period III), således ungf. till midten af 3:e årtusendet f. Kr.

På det nedre bosättningsområdet ha hittats tjocknackade fyrsidiga yxor, lerkärl med flat botten (afb. 21: b, d) samt med en mera utvecklad och sammansatt ornamentik. Boplatzen torde således begagnats åtminstone i slutet af gånggriftstiden, men möjligen ännu i början af hällkisttiden (Montelii period IV), efter år 2000 f. Kr.

De åländska boplatsernas förhållande till den ostsvenska boplatzkulturen: Ålopp-Mjölkbö i Uppland, Bråviken i Östergötland, Gullrum på Gotland, m. m. å ena sidan samt till stenålderskulturen i Finland å andra sidan, må slutligen med några ord beröras. Hvad först keramiken beträffar, så öfverensstämmer den från Jettböle öfre området både till form, ornering, färg och konsistens i så hög grad med den från de ostsvenska boplatserna, att man när som helst torde kunna förväxla fynd

från Åland t. ex. med fynd från Uppland eller Bråviken.¹ Vidare äro för Åland och Ost-Sverige gemensamma sådana djurskulpturer som de ofvan berörda från det nedre området på Jettböle. Det har således under hela Jettböle kulturens tid funnits starka förbindelser emellan Åland och det ostsvenska stenåldersområdet.

Förbindelserna emellan Åland och Finland under öfre-Jettböle tid äro däremot knappast märkbara att döma af det tillsvidare uppgräfdade materialet. Endast enstaka åländska ornament hafva påträffats på de finska boplatserna, t. ex. afb. 22: 2, 3, och 7,² afb. 22: 12—13,³ men man anser ju keramiken på dessa boplatser i allmänhet vara något yngre. Under nedre-Jettböle tid finnes det redan flere gemensamma ornament, t. ex. afb. 23: 4, 6, 9—11, hvilka anträffas på de finska boplatserna, hvarjämte Finland har att uppvisa sina djurfigurer.

Utan att nu i detta sammanhang ingå på de af särskilda forskare: Ailio, Almgren, Brøgger, Kossinna, Stjerna behandlade invandrings- och rasfrågorna torde man dock på ofvan anförda grunder kunna framkasta den hypotesen, att Ålands förbindelser med Finland varit mycket svaga under öfre-Jettböle tid samt tilltagit först under en något senare tid. Med det ostsvenska boplatsoområdet har Åland däremot ända från början af sin bebyggelse haft en liflig samfärdsel. Under nedre-Jettböle tid framträder i de åländska fynden ett starkt inflytande från södra sidan af Östersjön, ända från Donauländerna och Orienten.

Björn Cederhvarf.

¹ Fornvännen 1906. Oscar Almgren, a. a. Meddelanden från Östergötlands Fornminnesförening 1906. — Författaren har själf konstaterat detta vid besök å Statens Historiska Museum i Stockholm.

² Ailio, a. a. Tafel 1: 1—7.

³ Ailio, a. a. Tafel 10: 14 och Tafel 12: 1.

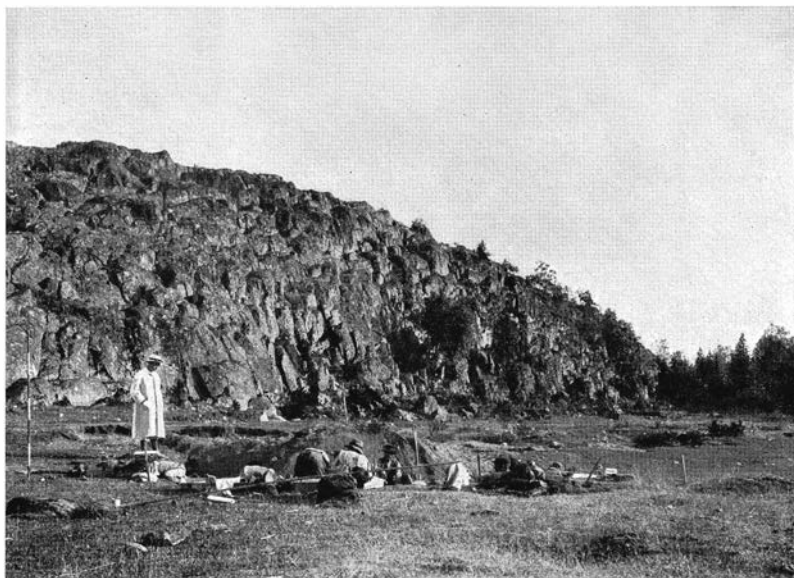
Ref.

In den letzten 7 Jahren sind auf Åland, der Hauptinsel der åländischen Inselgruppe, an mehreren höher belegenen Stellen steinzeitliche Wohnplatzfunde entdeckt und teilweise untersucht worden. Unter ihnen zeichnet sich der Wohnplatz von Jettböle im Kirchspiel Jomala im Süden der Insel durch seine grosse Ausdehnung (mehrere tausend Quadratmeter) und durch Reichtum an Funden aus. Es sind hier ausser Menschen- und Tierknochen allerlei Abfallsplitter, Steingeräte und eine grosse Menge Tongefässscherben gefunden worden. Die interessantesten Fundstücke sind jedoch kleine Tongebilde in Menschengestalt, von denen ungefähr 100 Bruchstücke von einigen 60 Figuren zum Vorschein gekommen sind. Ausserdem sind dort einige Tierskulpturen (Elchfiguren u. a.) gefunden worden, die aber hier nicht besprochen werden. Unter den Menschendarstellungen finden sich sowohl Männer- als Frauenfiguren. Verf. beschreibt einige charakteristische Exemplare und hebt unter anderen ein interessantes Detail hervor, nämlich die am Scheitel mehrerer männlichen Figuren vorkommenden kleinen Löcher, die ohne Zweifel zum Aufstecken eines aus Stäbchen, Federn oder dergleichen bestehenden Kopfschmuckes bestimmt gewesen sind.

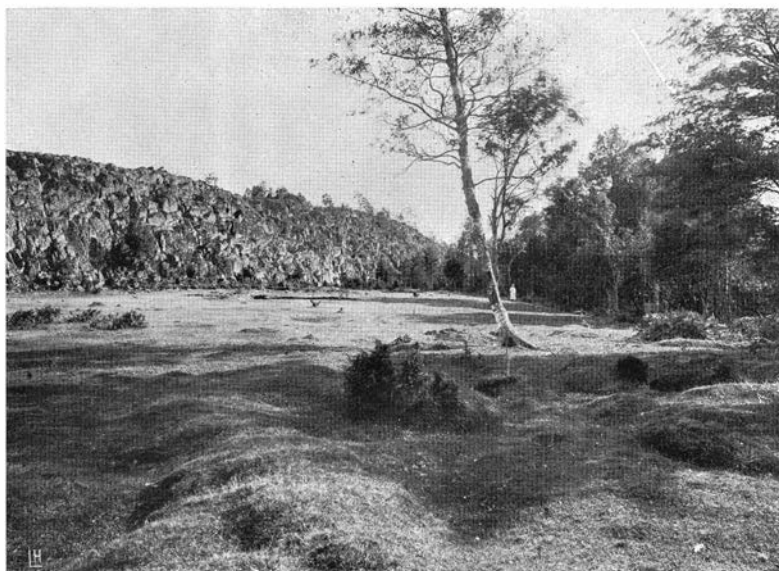
Diese Tongebilde, welche wohl als Idole aufgefasst werden dürfen, sind Zeugen eines aus den Donauländern ausgegangenen Kultureinflusses, der vielleicht über Schlesien und Preussen die Ålandsinseln erreicht hat. Besonders gross ist die Ähnlichkeit der åländischen Figuren mit einigen Tongebilden aus Butmir in Bosnien.

Die Tonfiguren von Jettböle stammen von dem niedriger belegenen nördlichen Teile des Wohnplatzes (Taf. II: 2), dessen Fundbestand sich in mehrerer Beziehung von den Funden aus dem höher liegenden südlichen Teil am Fusse dess Berges (Taf. I: 1, 2, II: 1) unterscheidet. Während nämlich die älteren Funde durch spitznackige Beile und eine gewisse ältere Züge aufweisende Keramik (Abb. 22) gekennzeichnet sind, die wohl in die Übergangszeit zwischen der Dolmen- und der Gangräberstufe gehören, haben sich im Norden des Wohnplatzes nur jüngere Beilformen, wie dicknackige Äxte mit viereckigem Durchschnitt, vorgefunden und hat auch die Keramik (Abb. 23) ein jüngeres Gepräge. Dieser Teil

der Ansiedelung gehört offenbar erst dem Ende der Ganggräberzeit oder dem Anfang der jüngsten Stufe, der der Steinkistengräber an. Die ältere Keramik weist genau dieselben Motive wie die ostschwedische Keramik der Wohnplätze von Åloppe, Mjölkbö, Bråviken, Gullrum u. anderer auf. Erst in der jüngsten Stufe der åländischen Steinzeit, zu welcher die Tongebilde gehören, treten in der Keramik Züge auf, die auf eine nahe Verwandtschaft mit der finnländischen Kammkeramik hinweisen.

1. *Stenåldersboplatsen vid Jettböle, sedd från NO.*

2. *Stenåldersboplatsen vid Jettböle, sedd från NNW.*

1. Stenåldersboplatsen vid Jettböle, sedd från SW.

2. Stenåldersboplatsen vid Jettböle, sedd från SW.

1 a.

1 a. Jettböle. 1/1.

1 b.

1 b. Jettböle. $\frac{1}{1}$.

2 a.

2 b.

3 a.

4 a.

4 b.

2—4. Jettböle. $\frac{1}{1}$.

5 a.

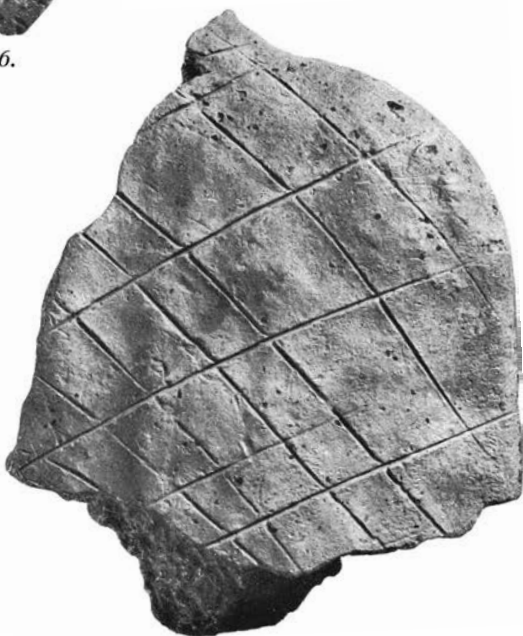
5 b.

6.

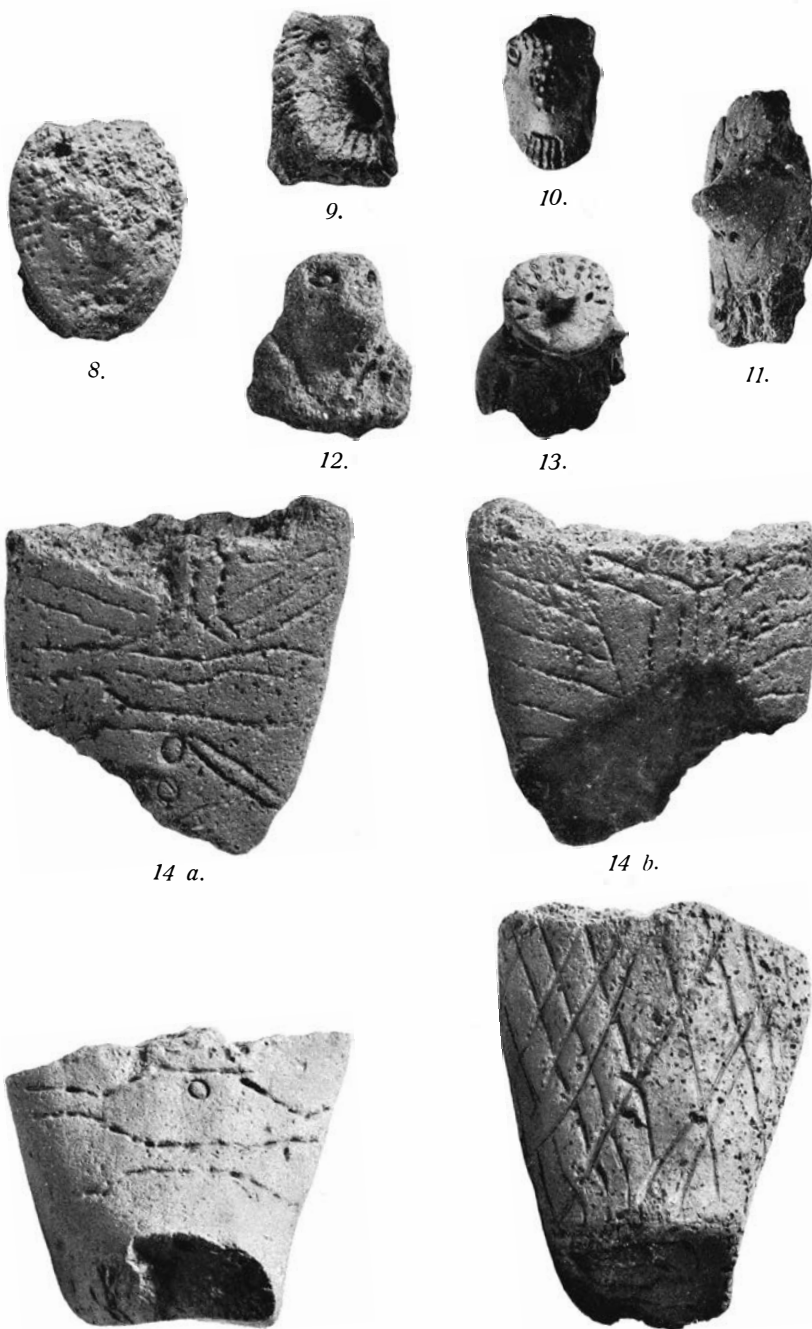

7 a.

7 b.

VII

15 a. 16.
8, 9, 11—16. *Jettböle*; 10. *Långbärgsöda*. $\frac{1}{1}$.

Fyndstället för en del lerfigurer på stenåldersboplatsen vid Jettböle.